

425

JULIOL
2016

L'IMPACTE INTERNACIONAL DEL COP D'ESTAT FALLIT A TURQUIA

Eduard Soler i Lecha, coordinador d'investigaci3n i investigador s3nior,
CIDOB

Les conseqüències del fracàs del cop d'estat a Turquia ja s3n visibles, sobretot en polítics interior. Hi ha un ampli consens respecte que el president i el seu entorn m3s lleial estan aprofitant el fracàs de la sublevaci3n militar del 15 de juliol per acumular m3s poder i purgar les institucions de tot aquell que sigui vist com una amenaça existencial, per a ells o per a l'Estat . Les implicacions internacionals estan passant una mica m3s desapercebudes i potser tardaran un temps a materialitzar-se. Però hi s3n.

Entre els factors que expliquen per qu3 el fracàs del cop tindrà impacte internacional, n'hi ha alguns de naturalesa estructural com la posici3n geoestrat3gica de Turquia, la seva pertinença a l'OTAN, la seva sempre complicada relaci3n amb la UE o el pes que encara ret3 l'ex3rcit en la definici3n i la implementaci3n de la polítics exterior turca. D'altres s3n conjunturals, com el fet que el cop es produís setmanes despr3s de l'anunci de desglaç diplomàtic amb Rússia i Israel, en un moment crític per intentar resoldre la divisi3n de Xipre, i quan Turquia s'ha convertit en una peça clau en els conflictes de Sírria i l'Iraq i en la crisi dels refugiats.

A tot aix3 cal afegir que, quan va esclatar la notícia de l'intent de cop d'estat a Turquia, les reaccions internacionals van ser lentes i ambigües. John Kerry, per exemple, nom3s va expressar desitjos d'estabilitat i continuïtat. Federica Mogherini, en un primer tuit, tampoc no va condemnar explícitament el cop, sin3 que es va limitar a cridar a la calma i el respecte de les institucions democràtiques. Nom3s quan va quedar clar que el cop estava fracassant, es va fer públic un missatge m3s rotund del president Barak Obama donant suport al govern, que va desencadenar missatges semblants per part de la resta de líders occidentals. A m3s, mitjans i persones pr3ximes a Erdogan no s'han pogut estar de parlar d'una conspiraci3n de dimensions internacionals, apuntant directament cap als Estats Units, la qual cosa ha obligat l'ambaixador nord-americà a emetre un comunicat desmentint tals acusacions.

Potser per aix3 valgui la pena començar aquest repàs de les repercussions internacionals per Washington. Les relaci3ns bilaterals no tenen bona salut. Fa mesos que Ankara acusa els Estats Units d'estar alimentant el Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK), un grup que 3s a les llistes terroristes d'ambd3s països, a causa del suport militar que reben els seus aliats sirians, el Partit de la Uni3 Democràtica

(PYD), en la seva lluita contra l'organització Estat Islàmic. A la capital nord-americana, per la seva banda, es lamenten que Erdogan no fos més ferm contra l'amenaça gihadista fins a l'estiu del 2015 i preocupa l'actitud autoritària del president. Les recents visites de **Joe Biden** a Turquia, i la d'Erdogan a **Washington**, lluny de millorar la situació, van contribuir a fer visible la desconfiança mútua. Després del cop d'estat fallit, la tensió ha anat en augment, i el secretari d'Estat, **John Kerry**, ha arribat a dir que l'OTAN seguirà de prop el respecte per la democràcia a Turquia, un comentari que s'ha interpretat com una insinuació que la seva permanència en l'aliança podria perillar. D'altra banda, es perfilen tres factors que podrien afegir encara més tensió a la situació: la falta d'una resposta favorable a la demanda d'**extradicció** de Fethullah Gülen, resident a Pennsilvània; que el procés de depuracions arribi a persones amb fortes connexions a Washington, i que Turquia es mostrés menys col·laborativa en relació amb l'ús de la base d'Incirlik.

Les relacions amb la Unió Europea i els seus estats membres mai han estat fàcils. Turquia sempre s'ha sentit menyspreada i ha lamentat les desigualtats en el tracte. En el passat, el govern d'Erdogan ha reaccionat durament quan les institucions europees han criticat les seves polítiques, per exemple arran de les protestes de **Gezi**. Amb tot, la crisi dels refugiats ha alterat la dinàmica de les relacions. Turquia s'ha convertit en **indispensable** i, després de la firma de l'**acord del mes de març**, el nombre d'arribades de refugiats i migrants a Grècia s'ha reduït dràsticament.

Abans que tingués lloc el cop d'estat, la corda s'estava tensant. Turquia volia que la UE complís les promeses d'accelerar el procés de negociacions d'adhesió, d'augmentar l'aportació financera per atendre els refugiats i, sobretot, d'accelerar la liberalització de visats. Tanmateix, des de la UE s'insistia que hi havia condicions que calia complir, entre les quals la polèmica reforma sobre la **legislació antiterrorista**. Després del cop fallit, és probable que les reformes siguin per anar en la direcció oposada (especialment si es reintrodueix la **pena de mort**), que les purgues en estaments com la justícia qüestionin la separació de poders, i que prossegueixi o s'ampliï la fustigació cap a mitjans de comunicació opositors. Això situarà la UE davant d'un dilema incòmode: o s'arrisca que Turquia no cooperi en matèria de fronteres o accepta perdre credibilitat.

També caldrà estar atents a les repercussions sobre Xipre. Els líders grecoxipriota i turcoxipriota han mostrat voluntat d'entesa i, fins ara, Turquia semblava donar el seu beneplàcit. És més, el restabliment de relacions diplomàtiques entre Turquia i Israel augmentava els incentius per a un acord a Xipre que facilitaria, logísticament i econòmicament, l'explotació dels jaciments de gas descoberts a la Mediterrània oriental. L'impacte del cop sobre Xipre pot ser ambivalent. Podem contemplar un escenari en què Turquia comenci a posar obstacles en les negociacions com a represàlia per les crítiques emeses des d'Europa. Però també podria ser que Ankara decidís afavorir la solució negociada per evitar que la crisi amb Brussel·les descarrilés definitivament. Cal afegir a tot això que, en aquest conflicte, el paper de l'exèrcit turc, amb 43.000 soldats desplegats a l'illa, ha estat clau. Caldrà estar atents a si els moviments contra quadres de l'exèrcit o una eventual pèrdua d'influència de les forces armades en el procés de presa de decisions, modifica o no, i en quina direcció, la política turca a Xipre.

Setmanes abans del cop, Turquia anunciava la normalització de relacions amb **Rússia**, fetes malbé des que, el novembre del 2015, Turquia fes caure un caça bombarder rus. Els primers gestos, amb la **trucada** personal de Putin a Erdogan, i la voluntat de propiciar una trobada personal en qüestió de setmanes, indiquen que el fracàs del cop ha servit per accelerar els temps de la reconciliació. Però no és només una excusa. En un moment en què Turquia veu com es deteriora el to en les seves relacions amb Washington i Brussel·les, obrir aquest canal de diàleg amb Rússia li serveix per no sentir-se aïllada i, alhora, enviar el missatge als seus aliats transatlàntics que no han de jugar amb foc. L'interès per part russa també és evi-

dent i no té a veure només amb qüestions econòmiques. El Kremlin no desaprotarà cap oportunitat per insuflar tensió en l'aliança transatlàntica, especialment després de la cimera de l'OTAN a Varsòvia, i, en aquests moments, Turquia és la plataforma ideal.

Finalment, hom es pot demanar si hi haurà canvis en la política turca a Síria i a l'Iraq i en les dinàmiques regionals a l'Orient Mitjà. Una de les conseqüències del cop podria ser que Erdogan centri esforços en la consolidació del poder presidencial, a compte d'una menor implicació en els conflictes regionals i, fins i tot, amb gestos més conciliadors en el tema kurd, dins i fora de les seves fronteres. Si s'aprofundeix la desconfiança en l'estament militar i les purgues dins de les forces armades debiliten, encara que sigui temporalment, la seva capacitat operativa, aquesta redefinició pot ser obligada. També cal estar atent a les implicacions de l'acostament entre Ankara i Moscou i si això es tradueix en algun tipus d'iniciativa a Síria que, eventualment, pogués arrossegar altres potències regionals amb capacitat d'incidència en el conflicte. Quant a la normalització de relacions amb Israel, els **missatges** després del fracàs del cop apunten que el desglaç continuarà. En canvi, amb Egipte no hi ha perspectives de millora. Les analogies entre els dos cops d'estat són constants i només faltava la negativa d'Egipte a donar suport a una **declaració del Consell de Seguretat de Nacions Unides** condemnant el cop a Turquia, adduint que no era competència del Consell dir qui representava i qui no «un govern democràticament elegit».

En els propers mesos s'ampliarà la desconfiança en les relacions d'Ankara amb els socis i els aliats occidentals, s'acceleraran la reconciliació amb Moscou i hi haurà reajustaments en la política turca a l'Orient Mitjà. Serà conseqüència, no tant del fracàs del cop, com de la gestió de la victòria per part d'Erdogan. Algunes de les repercussions tenen un clar component desestabilitzador, especialment en el marc de l'Aliança Atlàntica i en les relacions turcoeuropees. Tanmateix, les perspectives, no només per a Turquia sinó també per al món sencer, serien força pitjors si el cop d'estat hagués triomfat, especialment si hagués estat després d'un bany de sang. Washington i Brussel·les haurien d'haver congelat relacions amb la junta colpista, i una Turquia inestable hauria afegit encara més incertesa al si de l'Aliança Atlàntica i d'un Orient Mitjà inflamable.